

Na konci června 2013 byly na jižním mírném svahu návrší Šamtala, v poloze zvané „Za chotýšskými humny“, na pozemku manželů Diviškových, zjištěny stopy pravěkého osídlení. Během skrývky pro stavbu haly pro zemědělské stroje se zde pod ornici začaly rýsovat obrysy tzv. objektů, tedy pozůstatků dávných staveb poměrně značného stáří. Podle zlomků charakteristické keramiky a částí pazourkových nástrojů bylo od počátku jasné, že jde o období neolitu, tedy mladší doby kamenné, a protože budoucí stavba slibovala tyto situace a nálezy zcela zničit, bylo po dohodě s investory přistoupeno k tzv. záchrannému archeologickému výzkumu. Jeho úkolem bylo především zdokumentovat veškeré objekty, a to kresebně a fotograficky, a samozřejmě vyzvednout nálezy, jejichž umístění a poloha v terénu byly pečlivě zaznamenána.

Výzkum nakonec trval od 11. července do 2. srpna 2013 a prováděl jej Mgr. Zdeněk Beneš z Ústavu archeologické památkové péče středních Čech společně se zkušeným dokumentátorem, několika studenty archeologie a biologie a především chotýšskými žáky a studenty. Archeologický výzkum umožnil prozkoumat část sídliště tzv. kultury s vypíchanou keramikou a zbytky osídlení ze starší doby železné. Hovoříme tedy o lokalitě polykulturní, neboť nebyla osídlena pouze v jednom období, nýbrž hned v několika úsecích pravěku.

Nejvýznamnějším objevem výzkumu byl bezpochyby téměř celý dům kultury s vypíchanou keramikou, dlouhý zhruba 21 m a široký cca 8 m. Z tohoto období mnoho celých staveb v Čechách dokumentováno není, přičemž dům z Chotýše je nadto poměrně dobře dochován a umožňuje sledovat jeho vnitřní uspořádání a členění, což je fenomén, který je velkou pomocí pro rekonstrukci vzhledu samotné stavby, ale také způsobu života našich předků. Je třeba poznamenat, že datace této stavby se pohybuje zhruba kolem poloviny 5. tisíciletí před naším letopočtem (4600-4200 př.n.l.). Jde tedy o dobu, která ještě o mnoho předchází egyptským pyramidám či prvním vyspělým civilizacím v Mezopotámii. Pomyslně jsme se tak díky archeologickým poznatkům ocitnuli v době, kdy se na našem území již téměř tisíc let etabloval způsob života, který nazýváme zemědělský, tj. založený na pěstování obilí a chovu domácích zvířat.

Kromě poněkud exoticky vyhlížející keramiky zdobené tzv. dvojvpichy, které někdy tvoří složité ornamenty a jež nakonec daly této pravěké kultuře jméno, jsme našli rovněž množství úlomků tzv. štípané industrie – lidově řečeno pazourků. Mezi nálezy bychom našli nejen běžný odpad vznikající během výroby nástrojů, ale rovněž celé nástroje - čepelky, hroty nebo vrtáčky, které tehdejší obyvatelé používali ke zpracování dalších surovin (dřeva, kostí, kůže atd.) nebo jako zbraně (hroty šípů, oštěp). Mimoto zde však byly nalezeny i větší kusy této kamenné suroviny, které dokládají, že se tyto nástroje vyráběly přímo na místě, kde náš výzkum probíhal. Druhů této suroviny použité k výrobě specializovaných nástrojů jsme zaznamenali větší množství – kupříkladu křemence ze severozápadních Čech, baltské pazourky a další. Většinu - přes 80% - všech těchto štípaných kamenů tvořil tzv. bavorský páskovaný rohovec. Ten se do Čech importoval zřejmě ve velkém množství, jak dokládají nejen nálezy z Chotýše. Mimoto bylo mezi pravěkými nástroji nalezeno několik sekerek a sekeromlatů z broušeného kamene. Ukazují, jakým způsobem tehdejší lidé bez znalosti hutnění kovů zpracovávali dřevo stromů, jehož bylo kupříkladu na stavbu objeveného dlouhého domu potřeba poměrně velké množství.

Kromě jednoho menšího objektu s keramikou poněkud mladší, zhruba z počátku eneolitu (kolem roku 4000 př.n.l.), jsme na ploše výzkumu objevili také dva objekty ze starší doby železné (zhruba 800-400 př.n.l.), z tzv. bylanské kultury (jméno dostala podle většího pohřebiště z nedalekých Bylan u Českého

Brodu). Dvě vcelku obyčejné jámy obsahovaly nejen typickou keramiku, ale také malý bronzový kroužek - nejspíše náušnici - a modrý skleněný korálek. Tyto nálezy dokládají, že se zde kdysi rozkládalo také sídliště bylanské kultury, jejíž domy jsme však výzkumem nezachytili. Možná se nacházejí o několik metrů dále, v polích nebo v přilehlých zahradách sousedních domků.

Výzkum v Chotýšci do jisté míry potvrdil, že oblast mezi Českým Brodem, Kouřimí a Kostelcem nad Černými lesy byla v období neolitu poměrně hustě osídlena. To naznačovaly plošné sběry na polích již od 80. let minulého století a menší archeologické výzkumy, které proběhly například v Tuchorazi nebo v Kšelích. Je pravděpodobné, že celá neolitická osada byla výrazně větší než plocha odkrytá během stavby haly. Pokrývá nejspíše širší prostor jižního svahu Šamtaly. Bez dalších výzkumů však o jejím celkovém vzhledu nemůžeme nic dalšího říci. Nyní je třeba nálezy z proběhnuvšího výzkumu řádně popsat a vyhodnotit a teprve potom budeme moci uvést konkrétnější a detailnější informace o tom, jak místní neolitická osada vypadala, jak se v ní žilo a jaké kontakty místní obyvatelé udržovali s okolím blízkým i vzdáleným.

Mgr. Zdeněk Beneš

Ústav archeologické památkové péče středních Čech